

Formation of Pension Payments for Persons Discharged from Military Service Using Alternative Financial Instruments

Taras Bodnar¹

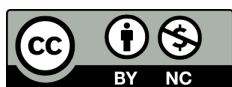
Abstract. *The traditional model of budgetary pension provision in Ukraine is gradually losing its ability to meet the challenges of financial sustainability in the conditions of a war economy, necessitating the study of the possibilities for attracting alternative financial instruments, in particular capital market instruments, accumulative mechanisms, and non-state pension provision. The article aims to analyze the mechanisms for integrating exchange-traded instruments into the pension systems of military personnel in the United States and Great Britain, and to determine the possibilities of adapting their experience to Ukraine to form an effective mechanism for pension payments to former military personnel. The research methodology includes analysis and synthesis, comparative legal and comparative methods, statistical and economic analysis, and modeling and scientific forecasting. The results of the study indicate that although the stock markets of the USA and the UK experienced a short-term negative reaction in 2022, associated with the war in Ukraine, they subsequently recovered market capitalization, indicating their high adaptability and potential suitability for long-term placement of pension savings. Based on a comparative analysis of the pension provision models for US and UK military personnel, the author identified key elements suitable for implementation in Ukrainian conditions. The most promising for adaptation is the American mixed pension model – Blended Retirement System (BRS), which combines a guaranteed state component with an accumulative mechanism for investing pension funds through capital market instruments. The use of accumulation mechanisms enables capitalizing on pension assets, partially protecting funds from inflationary depreciation, and reducing the long-term fiscal burden on the state. The study provided conceptual directions for reforming the domestic pension provision mechanism for persons discharged from military service. The approaches proposed in the article can be used to develop a mechanism for the phased introduction of the accumulative component of military pensions, diversification of their financing sources, and the reduction of the Pension Fund of Ukraine's budget deficit.*

Keywords: *solidarity model of pension provision, pension payment system for military personnel, capital markets, capitalization of the stock market, securities, investment activity, inflationary processes.*

Received: 5 April 2026 | **Revised:** 10 May 2026 | **Accepted:** 19 May 2026 | **Published:** 30 May 2026

Suggested Citation

Bodnar, T. (2026). Formation of Pension Payments for Persons Discharged from Military Service Using Alternative Financial Instruments. *Oblik i finansi*, 2(112), 141-151. [https://doi.org/10.33146/2518-1181-2026-2\(112\)-141-151](https://doi.org/10.33146/2518-1181-2026-2(112)-141-151)



This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License (<http://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits use and distribution in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial.

© The Author(s) 2026

¹ Taras Bodnar, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Ukraine.

ORCID 0009-0001-3056-5606

E-mail: bodnarts@gmail.com

Формування пенсійних виплат звільнених з військової служби осіб із залученням альтернативних фінансових інструментів

Тарас Боднар¹

¹ Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Анотація. Традиційна модель бюджетного забезпечення пенсій в Україні поступово втрачає здатність відповідати викликам фінансової стійкості в умовах воєнної економіки, що зумовлює необхідність дослідження можливостей залучення альтернативних фінансових інструментів, зокрема інструментів ринку капіталу, накопичувальних механізмів та недержавного пенсійного забезпечення. Метою статті є аналіз механізмів інтеграції біржових інструментів у системи пенсійного забезпечення військовослужбовців США та Великої Британії, а також визначення можливостей адаптації їхнього досвіду Україною для формування ефективного механізму пенсійних виплат колишнім військовослужбовцям. У процесі дослідження використано метод аналізу та синтезу, порівняльно-правовий та компаративний методи, статистичний метод і метод економічного аналізу, а також метод моделювання та наукового прогнозування. Результати дослідження свідчать, що хоча фондові ринки США та Великої Британії зазнали короткострокової негативної реакції у 2022 р., пов'язаної з війною в Україні, однак у подальшому продемонстрували відновлення ринкової капіталізації, що свідчить про їхню високу адаптивність і потенційну придатність для довгострокового розміщення пенсійних накопичень. Порівняльний аналіз моделей пенсійного забезпечення військовослужбовців США та Великої Британії дозволив визначити ключові елементи, придатні до імплементації в українських умовах. Виявлено, що найбільш перспективною для адаптації є американська змішана пенсійна модель *Blended Retirement System (BRS)*, яка поєднує гарантовану державну складову з накопичувальним механізмом інвестування пенсійних коштів через інструменти ринку капіталу. За результатами дослідження сформувано концептуальні напрями реформування вітчизняного механізму пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби. Запропоновані у статті підходи можуть бути використані для розроблення механізму поетапного впровадження накопичувальної складової військових пенсій, диверсифікації джерел їх фінансування та зменшення дефіциту бюджету Пенсійного фонду України.

Ключові слова: солідарна модель пенсійного забезпечення, система пенсійних виплат військовим, ринки капіталу, капіталізація фондового ринку, цінні папери, інвестиційна діяльність, інфляційні процеси.

Постановка проблеми. В умовах тривалої війни в Україні спостерігається тенденція до швидкого збільшення чисельності військових пенсіонерів. Переважну частку отримувачів пенсійних виплат становлять особи з інвалідністю, набутою внаслідок бойових дій або проходження військової служби, а також члени сімей загиблих військовослужбовців. Видатки на пенсійне забезпечення зазначених осіб щорічно зростають, посилюючи навантаження на бюджет Пенсійного фонду України, який залишається дефіцитним і підтримує роботу пенсійної системи лише за рахунок дотацій з Державного бюджету України.

Дослідники вбачають вирішення описаної проблеми у розвитку недержавних пенсійних фондів, запровадженні механізму пенсійних накопичень, залученні інвестиційних інструментів пенсійних активів (держоблігації, депозити, корпоративні цінні папери, інститути спільного інвестування) та диверсифікації джерел фінансування пенсійних виплат. Поряд з цим, вважаємо за доцільне звернути увагу на біржові інструменти ринку цінних паперів, які активно використовуються в системах пенсійного забезпечення у розвинених країнах, зокрема в США та Великобританії, досвід яких буде об'єктом дослідження у цій статті. Це дозволить сформулювати концепцію реформування національної системи

виплат особам, які завершили проходження військової служби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику функціонування ринку цінних паперів України досліджували В.М. Харабара, Р.І. Грешко, В.І. Харабара, О.І. Береславська [5; 6]; дослідники пропонують розширення переліку фінансових інструментів та вказують на необхідність одночасної інтеграції з міжнародними ринками. Вплив військових конфліктів на біржову торгівлю та ризики функціонування української системи пенсійного забезпечення у воєнний час розкривають З. Лапішко, У. Грудзевич, А. Тищенко, О.В. Длугопольський, Ю.С. Рудик [7; 10], пропонуючи залучати міжнародну гуманітарну допомогу для підтримки пенсійних виплат українським пенсіонерам. Порівняльний аналіз систем пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні, США і Британії провели О.В. Краснокутський, Н. Зеленко, В. Зеленко [11; 12], за результатами якого дослідники пропонують адаптувати зарубіжний досвід до українських реалій. Вивченню фінансового стану американських військових пенсіонерів до та після виходу на пенсію присвятили своє дослідження Б.Дж. Аш, Д.М. Кнапп, К.П. Джексон (*B.J. Asch, D.M. Knapp, C.P. Jackson*) [14]. Крім того, до вивчення даної проблематики долучався й автор цієї публікації у співавторстві з В.П. Синчаком [25; 26].

Відаючи належне згаданим вище дослідникам, зазначимо, що наразі недостатньо опрацьованими залишаються питання формування пенсійних виплат звільнених з військової служби осіб із використанням альтернативних фінансових інструментів. Зокрема, потребують подальшого дослідження механізми поєднання бюджетного фінансування військових пенсій із інвестиційними, страховими та фондовими інструментами, адаптованими до умов воєнної економіки України та ризиків функціонування національного фінансового ринку.

Метою статті є аналіз механізмів інтеграції біржових інструментів у системи пенсійного забезпечення військовослужбовців США та Великої Британії, а також визначення можливостей адаптації їхнього досвіду Україною для формування ефективного механізму пенсійних виплат колишнім військовослужбовцям.

Методологія дослідження представлена набором загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких забезпечило системне вивчення механізмів формування пенсійних виплат особам, звільненим з військової служби, із залученням інструментів ринку капіталу.

У процесі дослідження використано метод аналізу та синтезу – для узагальнення наукових підходів до функціонування фондового ринку, накопичувальних моделей пенсійного забезпечення та механізмів формування пенсійних виплат військовослужбовцям у вітчизняній і зарубіжній практиці. Застосування цього методу дало змогу систематизувати наукові позиції щодо ролі фінансових інструментів у зменшенні фіскального навантаження на пенсійну систему.

Порівняльно-правовий та компаративний методи використано для зіставлення особливостей пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, в Україні, Сполучених Штатах Америки та Великій Британії, а також для аналізу механізмів функціонування пенсійних планів FBP, High-3, Redux, BRS, AFPS, AFCS і WPS та оцінки можливостей адаптації окремих елементів іноземного досвіду до українських умов.

Статистичний метод і метод економічного аналізу застосовано під час дослідження динаміки ринкової капіталізації фондових ринків США та Великої Британії, оцінювання тенденцій функціонування ринків капіталу в умовах воєнних ризиків, а також для аналізу показників діяльності недержавних пенсійних фондів, зокрема чистої вартості активів, рівня концентрації активів та інвестиційного потенціалу у контексті забезпечення додаткових джерел пенсійного фінансування.

Метод системного підходу використано для дослідження взаємозв'язку між станом ринку капіталу, фінансовою стійкістю пенсійної системи, бюджетним навантаженням та можливостями запровадження накопичувальної складової у системі пенсійного забезпечення колишніх військовослужбовців.

Метод моделювання та наукового прогнозування застосовано при формуванні пропозицій щодо поетапного впровадження накопичувального механізму пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, із використанням інструментів фондового ринку, недержавного пенсійного страхування та елементів американської моделі Blended Retirement System (BRS).

Інформаційну базу дослідження становили нормативно-правові акти України, що регулюють функціонування ринків капіталу та пенсійної системи, офіційні аналітичні й статистичні матеріали, результати наукових досліджень українських та іноземних учених, інформація щодо функціонування пенсійних програм військовослужбовців США та Великої Британії, а також дані щодо діяльності недержавних пенсійних фондів України та аналітичні матеріали профільних інституцій.

Виклад основного матеріалу. Результативність функціонування солідарної пенсійної системи в Україні поступово знижуються, зокрема з кожним роком державі стає дедалі важче накопичувати достатній обсяг фінансових ресурсів для здійснення виплат, як наслідок, виникає потреба у залученні альтернативних фінансових інструментів. Серед таких інструментів фондового ринку, які здатні потенційно сприяти скороченню дефіциту бюджету Пенсійного фонду України. Їх використання створить передумови для зменшення обсягів трансфертів із державного бюджету та послаблення залежності від кількості платників єдиного соціального внеску.

Фондовий ринок або як його ще називають ринок цінних паперів – це складова ринку капіталу, у межах якої здійснюються операції з випуску, придбання та реалізації цінних паперів [1, с. 584]. Фондовий ринок за своєю суттю є складовою фінансового ринку, що функціонує як канал прямого переміщення грошових коштів безпосередньо між інвесторами та емітентами. Зазначений процес в подальшому опосередковується емісією та обігом цінних паперів [2, с. 252].

Сучасна доктрина фінансового права розглядає Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку як ключовий орган регулювання ринків капіталу в Україні загалом і фондового ринку зокрема, у межах визначених для неї повноважень [3, с. 128]. Зазначена комісія виконує функції суб'єкта державного нагляду та регулювання діяльності на ринках фінансових послуг, у тому числі безпосередньо у сфері послуг, що надаються ринками капіталу та організованими товарними ринками [3, с. 130].

Основним нормативно-правовим документом, який визначає сутність та регулює діяльність фондового ринку в Україні є Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [4] (далі – Закон № 3480-IV). З нормативної точки зору, фондовий ринок являє собою сукупність учасників відповідного ринку та правовідносин між ними, що регулюють емісію, обіг, викуп і облік цінних паперів, а також виконання зобов'язань, покладених на учасників ринку [4].

В.М. Харабара та ін. [5] характеризують вітчизняні ринки капіталу широкою різноманітністю біржових інституцій, серед яких виділяються фондові, товарні, валютні біржі. З поміж 555 бірж, які функціонували в Україні протягом 2023 року, виокремлюються універсальні, товарні, сільськогосподарські біржі, які в свою чергу забезпечують ліквідність ринку, надаючи тим самим можливість здійснення операцій з купівлі-продажу фінансових активів [5, с. 198].

Розвиток електронних торговельних платформ забезпечує інвесторам швидкість і зручність проведення фінансових операцій. Тоді як універсальні біржові майданчики пропонують розширений набір інструментів (акції, облігації, деривативи), сегмент сільськогосподарської продукції або енергетичних ресурсів зосереджений на спеціалізованих біржових майданчиках [5, с. 198]. Останніми роками фіксується активізація українського ринку цінних паперів, а це в свою чергу відображається у зростанні загального обсягу торгів [5, с. 199].

На противагу зазначеному, О.І. Береславська [6] виділяє ряд недоліків українського фондового ринку. Основною проблемою, яка перешкоджає його розвитку, є низький попит на купівлю цінних паперів серед громадян. Базовими причинами, які вплинули на формування такої позиції у населення, стали гіркий досвід та недосконалість процедури приватизації підприємств в Україні, складний статус акціонера і, як наслідок, поступова деградація ринку цінних паперів. Ці факти завадили створенню можливостей та бажання українців інвестувати в акції та облігації національних ринків капіталу [6, с. 37].

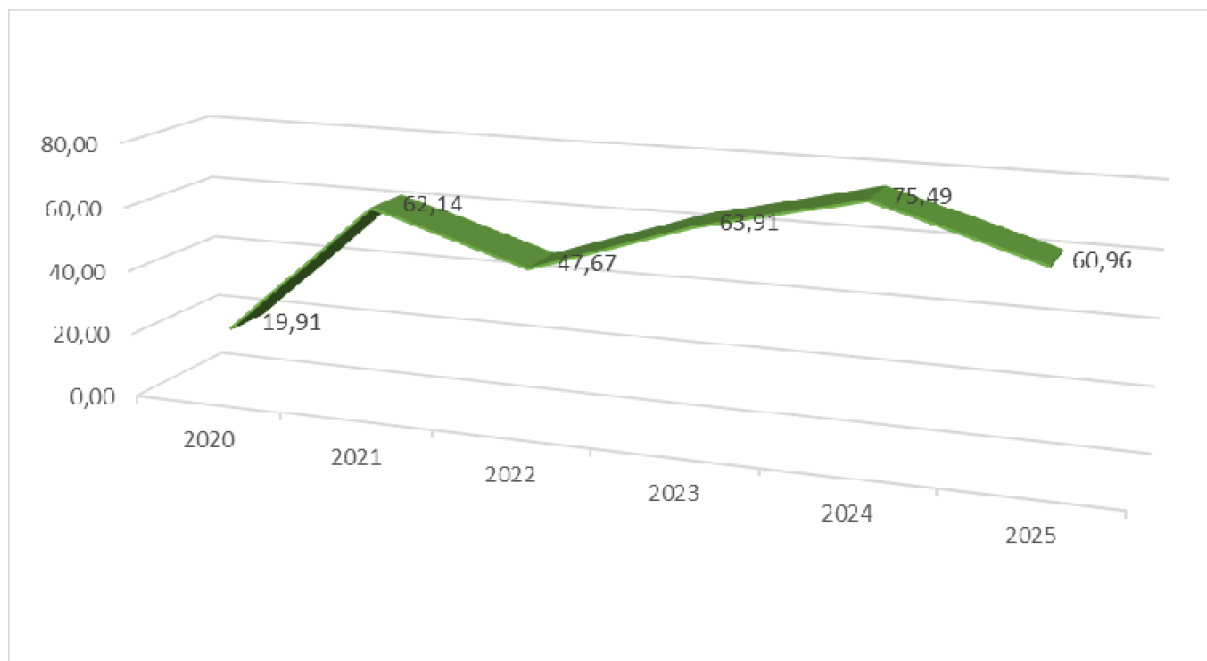
Відтак міжнародна класифікація MSCI Ins позиціонує фондовий ринок України як автономний

ринок (*Standalone Market*) і ставить в один ряд з такими країнами як Аргентина, Болгарія, Зімбабве, Панама, Ямайка [6, с. 36]. Передумовою такої низької оцінки України серед світових інвестиційних майданчиків зазначається невідповідність мінімальним критеріям розміру ринку, суттєві ризики для іноземних інвесторів, доволі низький рівень ліквідності ринку України в порівнянні з іншими країнами, втручання урядових інституцій в процес функціонування біржового ринку та ряд інших маркерів [6, с. 36].

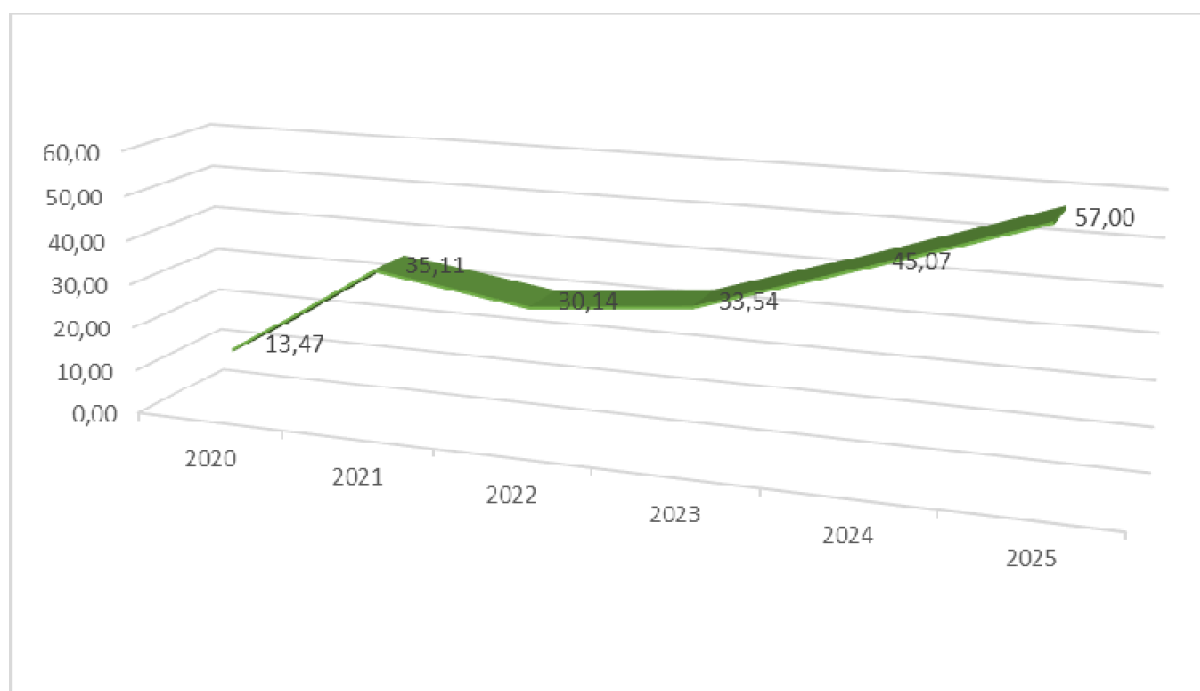
Щоб оцінити потенціал фондового ринку як альтернативного фінансового інструмента пенсійного забезпечення осіб, звільнених у відставку, та враховуючи реалії сьогодення, проаналізуємо вплив військових конфліктів на торгівлю на світових біржових ринках. Зокрема розглянемо ринок капіталу Великої Британії, відомий як Лондонська фондова біржа, та американський біржовий ринок, які є найбільш розвиненими з точки зору масштабів біржових торгів.

Як зазначають З.Я. Лапішко та У.Я. Грудзевич [7], початок будь-якого військового конфлікту в світі відчувається міжнародним ринком як стресова ситуація, яка трансформується у період невизначеності і волатильності, однак, результатом даного стресу не являється масове закриття фондових бірж. Це, в першу чергу, можливо завдяки високому рівні цифровізації фінансового світу, що дозволяє учасникам ринку без зайвих перешкод продавати наявні у них цінні папери, використовуючи торговельні онлайн технології [7].

Розглянемо реакцію Лондонської біржі та фондового ринку США на початок повномасштабного вторгнення РФ в Україну (рис. 1).



а) Фондовий ринок Великої Британії



б) Фондовий ринок США

Рис. 1. Динаміка зміни ринкової капіталізації фондових ринків (2020-2025 рр., трлн. дол. США)

Джерело: складено автором на основі [8; 9].

Аналіз динаміки ринкової капіталізації міжнародних фондових ринків свідчить, що початок повномасштабної військової агресії РФ проти України у 2022 р. супроводжувався короткостроковою негативною реакцією міжнародних ринків капіталу, яка проявилась у зниженні ринкової капіталізації як британського, так і американського ринків цінних паперів. Зокрема, після досягнення високих показників капіталізації у 2021 р. на фондовому ринку Великої Британії спостерігалось її скорочення у 2022 р., що відображає реакцію інвесторів на різке зростання глобальної геополітичної невизначеності, інфляційних ризиків, порушення логістичних ланцюгів та енергетичну нестабільність, пов'язані з війною в Україні. Аналогічна тенденція простежувалася і на фондовому ринку США, де після фази зростання у 2020–2021 рр. у 2022 р. відбулося помірне зниження капіталізації.

Водночас повномасштабне вторгнення РФ слід розглядати лише як один із суттєвих зовнішніх шоків, який посилив загальну ринкову турбулентність, адже динаміка фондових ринків одночасно визначалася й іншими макроекономічними чинниками, зокрема посиленням монетарної політики центральних банків, підвищенням процентних ставок, інфляційним тиском, постпандемічним коригуванням фінансових ринків та зміною глобальних інвестиційних очікувань.

Показово, що вже у 2023–2025 рр. як британський, так і американський ринки продемонстрували відновлення позитивної динаміки капіталізації, що свідчить про високий рівень адаптивності та стійкості розвинених ринків капіталу до зовнішніх кризових

явищ. Це дає підстави стверджувати, що міжнародні фондові ринки реагували на військову агресію РФ переважно як на тимчасовий фактор підвищеного ризику, а не як на довгостроковий структурний чинник деградації фінансових систем.

На протипагу міжнародним ринкам капіталу фінансова система України, зокрема пенсійна система як одна із її складових, значно сильніше відчула на собі тиск війни. О.В. Длугопольський [10] констатує, що в умовах дії правового режиму воєнного стану, зростання показника безробіття та зниження кількості зайнятого економічно активного населення, виникає загроза щодо можливостей подальшого збільшення (індексації) реальних розмірів пенсійних виплат. Як результат, в сукупності з інфляційним фактором, а відтак і девальвацією національної валюти, держава буде не в змозі забезпечувати реалізацію державної політики щодо стримування зростання бідності серед найбільш вразливих верств населення [10, с. 23].

Окрім впровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення, як найбільш ефективного інструменту збереження реальної вартості пенсійних коштів, О.В. Длугопольський пропонує інвестувати частину коштів, акумульованих накопичувальним фондом, у казначейські цінні папери США. Також дослідник розглядає інвестування в державні інвестиційні проєкти в таких галузях економіки як ІТ сектор та авіабудування. Це дозволить конвертувати накопичені кошти в більш стабільні іноземні валюти, тим самим захистивши їх від інфляційних потрясінь і подальшої девальвації національної валюти [10, с. 25].

Розглянемо приклади іноземного досвіду пенсійного забезпечення військовослужбовців, які завершили військову службу, та можливості використання інструментів фондового ринку як накопичувальної складової збереження та примноження пенсійних коштів. Наразі для

військовослужбовців США функціонують наступні методи розрахунку пенсій: FBP («Final Pay»), High-3, Redux, BRS (змішана пенсійна система) [11; 12, с. 89]. Умови та алгоритми розрахунків зазначених пенсійних планів описано в таблиці 1.

Таблиця 1. військовослужбовців США в розрізі методів розрахунку пенсійних виплат

Система пенсійного забезпечення	Характеристика
FBP	Застосовується для військовослужбовців, які вступили на військову службу до 8 вересня 1980 р. Розрахунок пенсії здійснюється шляхом множення вислуги років, коефіцієнту 2,5% за кожен додатковий рік вислуги понад 20 років, 50% останнього грошового забезпечення.
High-3	Застосовується для військовослужбовців, які розпочали проходження військової служби в період з 8 вересня 1980 р. по 1 січня 2018 р. Розрахунок пенсії здійснюється шляхом множення вислуги років, коефіцієнту 2,5% за кожен додатковий рік вислуги понад 20 років, 50% середнього фінансування за найвигідніші 36 місяців служби.
Redux	Розрахунок пенсії здійснюється шляхом множення вислуги років, коефіцієнту 3,5% за кожен додатковий рік вислуги понад 20 років, 40% середнього фінансування за найвигідніші 36 місяців служби. Обов'язкове застосування для нових учасників скасовано через непопулярність. Вже застраховані особи обирають між переходом на план High-3 або одноразовою грошовою допомогою у розмірі 30 тис. дол. США в системі Redux.
BRS	Застосовується для військовослужбовців, які вступили до війська після 1 січня 2018 р. Розрахунок пенсії здійснюється шляхом множення вислуги років, коефіцієнту 2% за кожен додатковий рік вислуги понад 20 років, 40% останнього грошового забезпечення. Обов'язкова сплата внеску до ощадного накопичувального фонду з відповідним внеском від уряду в розмірі від 1% до 5% грошового забезпечення.

Джерело: складено автором на основі [11; 12].

Окрім державних пенсійних програм, американські військові пенсіонери мають змогу відкривати індивідуальні пенсійні рахунки в банківських установах, страхових компаніях, а також у посередників, які торгують на ринку цінних паперів США [12, с. 89]. Це дозволяє захистити частину коштів, інвестованих у майбутню пенсію, від інфляційних і девальваційних стресів завдяки високій капіталізації американського фондового ринку. Кошти, перераховані на такий рахунок, не оподатковуються, проте, цими заощадженнями американський пенсіонер не має змогу користуватись до досягнення 60-річного віку, а при досягненні 80 років, даний індивідуальний рахунок має бути закритий [12, с. 89].

В порівнянні з американською державною системою пенсійного забезпечення військових, британська пенсійна програма також ґрунтується на методі нарахувань із визначеною схемою пенсійних виплат, але складається з трьох пенсійних планів [11]. На сьогодні у Великій Британії функціонують наступні пенсійні схеми: AFPS (*Armed Forces Pension*

Scheme), AFCS (*Armed Forces Compensation Scheme*), WPS (*Warrior Pension Scheme*) [11] (табл. 2).

Як бачимо, накопичувальні пенсійні системи для військовослужбовців США та Великобританії дозволяють профільним відомствам відстежувати поточні і майбутні зобов'язання, пов'язані з фінансуванням пенсійних виплат [11]. Крім того, детальний статистичний аналіз, який проводиться завдяки накопичувальній системі, дозволяє оцінити наслідки політичних змін в державі та отримати результати оцінки ситуації щодо грошового та пенсійного забезпечення збройних сил [11].

Як зазначають Б.Дж. Аш, Д.М. Кнапп та С.Р. Джексон (*B.J. Asch, D.M. Knapp, C.P. Jackson*) [14], чинні військові пенсіонери США накопичили на особистих рахунках, відмінних від пенсійного, менше капіталу, а ніж ветерани збройних сил, які ще не вийшли на пенсію. Отже, можливістю формування додаткового капіталу, а відтак і можливістю використання інструментів фондового ринку, більшою мірою користуються відносно молоді військовослужбовці США [14].

Таблиця 2. Система пенсійного (компенсаційного) забезпечення військовослужбовців Великої Британії в розрізі методів розрахунку пенсійних виплат

Система пенсійного забезпечення	Характеристика
AFPS	Основна пенсійна схема для військовослужбовців Великої Британії та частково резервістів. В залежності від дати вступу у військо поділяється на: AFPS 1975 (база розрахунку – заробіток за останнім військовим званням; пенсійний вік – 60 років); AFPS 2005 (база розрахунку – найкращий заробіток за останні роки проходження служби; пенсійний вік – 65 років); AFPS 2015 (база розрахунку – середній заробіток за всі роки проходження служби; пенсійний вік – 60 років).
AFCS	Компенсація поранень, захворювань і смерті, спричинених службою в збройних силах Британії за період з 6 квітня 2005 р. Види компенсаційних виплат: неоподатковувана одноразова компенсаційна виплата; неоподатковувана та індексована щомісячна гарантована компенсаційна виплата. Розмір одноразової компенсаційної виплати варіюється в розмірі від 1 200,00 фунтів стерлінгів до 570 000,00 фунтів стерлінгів в залежності від рівня втрати працездатності.
WPS	Відшкодування поранень, захворювань і смерті, спричинених службою в збройних силах Британії за період з початку Першої світової війни по 5 квітня 2005 р. Пенсійна схема не підлягає оподаткуванню. Види пенсійних виплат в залежності від ступеня втрати працездатності: разова грошова допомога при втраті працездатності менш ніж на 20%; регулярна виплата пенсії при втраті працездатності більш ніж на 20%.

Джерело: складено автором на основі [11; 13].

Дослідники вказують на різницю накопиченого капіталу, з врахуванням пенсій і ануїтетів, між віковою групою 55-56 років та 70-71 рік в розмірі 292 000,00 дол. США. Причиною такої різниці є те, що ветерани, які не вийшли на пенсію, працюють більш довгий період, отримуючи тим самим право на приватну пенсію. Проте, до 70-річного віку у різниці розмірів накопиченого капіталу прослідковується тенденція до зменшення і в кінцевому результаті дельта зазначеного показника становить 103 000,00 доларів США [14].

Беручи до уваги зарубіжний досвід використання накопичувальних фондів та залучення інструментів ринків капіталу у сфері пенсійного забезпечення військовослужбовців, сформуємо пропозиції щодо реформування українського механізму виплат пенсій особам, звільненим з військової служби. Нормативно-правова основа зазначеного процесу закріплена Законом України від 08.07.2011 р. № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» [15] (далі – Закон № 3668-VI).

Прикінцеві та перехідні положення Закону № 3668-VI [15] передбачають внесення відповідних коригувань до низки нормативно-правових актів України, які визначають та регламентують порядок призначення і здійснення виплат за всіма видами пенсійного забезпечення. Зокрема дані законодавчі коригування поширюються на положення Закону України від 09.07.2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [16] (далі – Закон № 1058-IV), що є базовим актом у межах солідарної пенсійної системи,

а також на Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [17] (далі – Закон № 2262-XII), який має спеціальний характер у системі пенсійного забезпечення громадян, що завершили проходження військової служби.

Головним критерієм формування накопичувальної складової системи пенсійного страхування в Україні, установленим п. 1 ст. 1 Закону № 3668-VI [15], являється досягнення профіциту бюджету Пенсійного фонду України [15]. Безумовно, досягнення даного показника є складною фінансовою задачею, особливо в умовах повномасштабної війни. Відтак виникає потреба розробки пропозицій вирішення існуючої проблеми.

Дієві підходи до формування бездефіцитного бюджету Пенсійного фонду України включають зниження ставки єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, порядок справляння якого визначено Законом України від 08.07.2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [18] (далі – Закон № 2464-VI), а також запровадження окремої міжнародної фінансової програми, ресурси якої мають бути спрямовані виключно на покриття дефіциту бюджету Фонду. Зменшення ставки єдиного внеску покликане стимулювати роботодавців до розширення кількості офіційно оформлених працівників, що, в свою чергу, сприятиме формуванню додаткових надходжень, призначених для скорочення дефіциту солідарного бюджету.

Запропонована нами зміна розміру ставки єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в напрямку її пониження, безпосередньо створює потенціал для поетапного включення страхового внеску до накопичувальної частини фонду пенсійного забезпечення як невід'ємної складової єдиного соціального внеску. Так, п. 3 ст. 1 Закону № 3668-VI [15] встановлено перерахування 2% бази нарахування єдиного внеску в рік запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування. В подальшому, зміна розміру страхового внеску,

визначається збільшенням кожного наступного року на 1% по досягненню кінцевого показника на рівні 7% [15].

Проведений нами аналіз вітчизняної нормативно-правової бази та закордонного досвіду, дозволяє систематизувати процес імплементації накопичувальної системи пенсійного забезпечення безпосередньо для осіб, які припинили проходження військової служби (табл. 3). Запропоновані зміни базуються на прикладі американського пенсійного плану BRS [11; 12; 19].

Таблиця 3. Заходи з реформування системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених від проходження військової служби

Напрямки реформування	Інструменти реформування
Бездефіцитність солідарної частини бюджету Пенсійного фонду України	- зниження розміру ставки ЄСВ з 22% до 18%; - покриття дефіциту солідарної частини бюджету ПФУ за рахунок міжнародної фінансової допомоги.
Запровадження накопичувальної частини системи пенсійного забезпечення	- поетапне введення обов'язкового страхового внеску з 1% бази нарахування ЄСВ до 7%; - досягнення 22% загального розміру ставки страхового внеску (солідарна складова + накопичувальна складова).
Капіталізація вкладених до накопичувальної частини пенсійного забезпечення коштів	- інвестування в біржові інструменти американського, європейського і азійського фондових ринків; - інвестування у вітчизняні сектори оборони, ІТ, промисловості, енергетики, інфраструктури.
Зменшення навантаження на солідарну частину пенсійного забезпечення	- формування бюджету фінансування пенсійних коштів у відношенні 50% солідарної складової та 50% накопичувальної складової за рахунок капіталізації ринків капіталів; - популяризація індивідуальних біржових інвестицій серед військовослужбовців.

Джерело: складено автором на основі [15; 16; 18].

Додатковим інструментом, який дозволить зберегти військовослужбовцям власні накопичення та сформувати додатковий «пенсійний портфель», можуть стати послуги, надані недержавними пенсійними фондами. Такі фонди розподіляють кошти вкладників між різного роду активами, серед яких фігурують ринки цінних паперів, державні і корпоративні облігації, дорогоцінні метали тощо. Описаний інвестиційний інструмент поступово набирає популярність серед українців, являючи собою більш ефективну альтернативу банківським депозитам чи валютним готівковим заощадженням. З боку держави, контроль і регулювання діяльності приватних пенсійних організацій здійснюється відповідно до норм Закону України від 09.07.2003 р. № 1057-IV «Про недержавне пенсійне забезпечення» [20] (далі – Закон № 1057-IV).

Найбільш відомими та надійними недержавними пенсійними фондами в Україні, які на постійній основі проходять аудит, мають відкриту фінансову звітність і здійснюють свою діяльність відповідно до вимог Закону № 1057-IV [20] є:

- Відкритий недержавний пенсійний фонд «ОТП Пенсія» [21];
- Відкритий пенсійний фонд «ПриватФонд» [22];
- Недержавний корпоративний пенсійний фонд ВАТ «Укрексімбанк» [23].

Ці суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення передусім вирізняються стабільно високими показниками прибутковості, а також достатнім рівнем відкритості, прозорості та фінансової надійності.

Чиста вартість активів запропонованих приватних пенсійних організацій на кінець IV кварталу 2024 р. становила: ВВПФ «ОТП Пенсія» – 635,45 млн грн; ВПФ «ПриватФонд» – 529,11 млн грн; НКПФ ВАТ «Укрексімбанк» – 413,81 млн грн [24]. Частка проаналізованих НПФ у сукупній чистій вартості активів пенсійних фондів складає 19,09%, 15,89% і 12,43% відповідно [24]. Як вже було зазначено, використання механізму недержавного пенсійного страхування дозволить не тільки убезпечити кошти від інфляційних впливів, а й забезпечити їхню капіталізацію.

Показники фінансової діяльності українських недержавних пенсійних фондів вказують на те, що дана сфера є відносно стійкою і безпечною для громадян як додаткова функція збереження та примноження власних коштів. Отже, звільнені з військової служби особи можуть використати зазначені інвестиційні продукти, створивши тим самим додатковий грошовий потік, що дозволить підвищити соціально-економічний рівень та власний добробут.

Висновки. Результати аналізу потенціалу інвестиційних інструментів фондового ринку як перспективного напрямку формування та розвитку накопичувальної складової в системі пенсійного забезпечення колишніх військовослужбовців дають підстави для формулювання наступних висновків.

1. Хоча на початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну рівень капіталізації фондових бірж США і Великобританії зазнав часткового зниження, проте вже в наступні роки динаміка змін рівня капіталізації цих ринків набувала позитивного характеру. Це доводить, що ринки капіталу є надійним інвестиційним інструментом, який орієнтований на довгострокові капіталовкладення. Отже, інструменти фондових ринків можна розглядати як потенційну складову при формуванні накопичувальної частини системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених від подальшого проходження військової служби.

2. На основі аналізу закордонної практики пенсійного забезпечення ветеранів військової служби запропоновано кроки з поетапного запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення колишніх військовослужбовців в Україні. Пропозиція передбачає поетапне впровадження обов'язкового

страхового внеску – від 1% бази нарахування ЄСВ до 7% – як доповнення до загального розміру ставки ЄСВ, з подальшим залученням акумульованих коштів на торговельних майданчиках фондових бірж. Базовими факторами, що забезпечать вказане реформування, доцільно вважати метод розрахунку пенсій BRS для військовослужбовців США та норми Закону № 3668-VI.

3. Виокремлено трійку найбільш стабільних недержавних пенсійних фондів, надійність яких забезпечується відкритістю фінансової звітності та високими індексами доходності. Вони мають високий інвестиційний потенціал, а тому можуть розглядатися як додаткові фінансові інструменти збереження і примноження коштів осіб, звільнених від проходження служби.

Таким чином, фондовий ринок, попри його недостатній рівень розвитку в Україні, володіє значним потенціалом як інструмент формування накопичувальної складової пенсійного забезпечення колишніх військовослужбовців. Аналіз закордонного досвіду підтверджує доцільність поетапного запровадження обов'язкових пенсійних внесків із подальшим інвестуванням накопичених коштів у фондові інструменти. Важливою складовою такого підходу є розвиток культури інвестування, посилення ролі оборонно-промислових компаній на біржовому ринку та залучення ресурсів через надійні недержавні пенсійні фонди, що забезпечить збереження і приріст заощаджень осіб, звільнених з військової служби.

Декларація про конфлікт інтересів

Автор заявляє про відсутність потенційного конфлікту інтересів щодо дослідження, авторства та/або публікації цієї статті.

4 Список використаних джерел

1. Фінанси: підруч. / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Університетська думка, 2024. 632 с.
2. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси: підручник / за ред. О. Я. Стойка. 2-ге вид. перероб. і доп. Житомир: Поліський університет, 2024. 317 с.
3. Музика-Стефанчук О. А., Якимчук Н. Я. Сучасне фінансове право. Право публічних фінансів: підручник. Київ: АртЕк, 2024. 656 с.
4. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
5. Харабара В. М., Грешко Р. І., Харабара В. І. Фондовий ринок України: стан, актуальні проблеми та перспективи. *Молодий вчений*. 2024. № 6(130) С. 195–200. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-16>
6. Береславська О. І. Фондовий ринок України: проблеми та перспективи розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2024. № 35(63). С. 34–39. [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2024-35\(63\)-34-39](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2024-35(63)-34-39)
7. Лапішко З., Грудзевич У., Тищенко А. Вплив військових конфліктів на біржову торгівлю на міжнародних фондових ринках. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-122>
8. Market capitalization of London Stock Exchange. *London Stock Exchange*. URL: <https://companiesmarketcap.com/london-stock-exchange/marketcap/>
9. Market capitalization of Nasdaq. *Nasdaq*. URL: <https://companiesmarketcap.com/nasdaq/marketcap/>

10. Длугопольський О. В., Рудик Ю. С. Проблеми та ризики функціонування системи пенсійного забезпечення України за умов воєнного стану. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 4. С. 19–29. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.4.19.29>
11. Краснокутський О. В. Порівняльний аналіз систем пенсійного забезпечення військовослужбовців в Індії, Сполучених Штатах Америки та Великій Британії. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15310460>
12. Зеленко Н., Зеленко В. Пенсійне забезпечення військовослужбовців США: уроки для України. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 1(80). С. 86–91. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01
13. Understanding your armed forces pension. *Government of United Kingdom*. URL: <https://www.gov.uk/guidance/understanding-your-armed-forces-pension>
14. Asch B., Knapp D., Jackson C. Analysis of the Post-Service Earnings, Wealth, and Well Being of Military Retirees, 2023. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1904-1.html
15. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 08.07.2011 р. № 3668-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-17>
16. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
17. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>
18. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
19. Blended Retirement System. *Government of United States*. URL: <https://www.militaryonesource.mil/resources/millife-guides/blended-retirement-system/>
20. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
21. Відкритий недержавний пенсійний фонд «ОТП Пенсія». *ОТП Capital*. URL: https://www.otpcapital.com.ua/pension-funds_2/fund-otp-pension
22. Відкритий пенсійний фонд «ПриватФонд». *ВПФ ПриватФонд*. URL: <https://privatfond.com.ua/>
23. Недержавний корпоративний пенсійний фонд ВАТ «Укрексімбанк». *ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»*. URL: <https://upinvest.ua/funds/ukreximbank>
24. Ренкінги недержавних пенсійних фондів. *Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу*. URL: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/rankings/renkingi-npf>
25. Синчак В., Боднар Т. Становлення та розвиток системи пенсійного забезпечення військовослужбовців у публічних фінансах. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 4. С. 9–23. <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.04.009>
26. Синчак В., Боднар Т. Пенсійне забезпечення військовослужбовців в системі соціальних фондів публічних фінансів. *Університетські наукові записки*. 2025. № 3(105). С. 4–20. <https://doi.org/10.37491/UNZ.105.1>

4 References

1. Krysovatyi, A. I. (Ed.) (2024). *Finance*. Ternopil: Universytetska dumka. [in Ukrainian]
2. Stoiko, O. Ya., & Dema, D. I. (2024). *Finance*. 2nd ed. Zhytomyr: Polisskyi University. [in Ukrainian]
3. Muzyka-Stefanchuk, O. A., & Yakymchuk, N. Ya. (2024). *Modern Financial Law. Public Finance Law*. Kyiv: ArtEk. [in Ukrainian]
4. Verkhovna Rada Ukrainy. (2006). On Capital Markets and Organized Commodity Markets: Law of Ukraine, No. 3480-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> [in Ukrainian]
5. Kharabara, V. M., Hreshko, R. I., Kharabara, V. I. (2024). Stock Market of Ukraine: State, Current Problems and Prospects. *Molodyi vchenyi*, 6(130), 195–200. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-16> [in Ukrainian]
6. Bereslavska, O. I. (2024). Stock Market of Ukraine: Problems and Development Prospects. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Ekonomika"*, 35(63), 34–39. [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2024-35\(63\)-34-39](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2024-35(63)-34-39) [in Ukrainian]

7. Lapishko, Z., Hrudzevych, U., & Tyshchenko, A. (2024). Impact of Military Conflicts on Exchange Trading in International Stock Markets. *Ekonomika ta suspilstvo*, 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-122> [in Ukrainian]
8. London Stock Exchange. Market capitalization of London Stock Exchange. Retrieved from: <https://companiesmarketcap.com/london-stock-exchange/marketcap/>
9. Nasdaq. Market capitalization of Nasdaq. Retrieved from: <https://companiesmarketcap.com/nasdaq/marketcap/>
10. Dluhopolskyi, O. V., & Rudyk, Yu. S. (2023). Problems and Risks of the Ukrainian Pension System under Martial Law. *Innovation and Sustainability*, 4, 19–29. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.4.19.29> [in Ukrainian]
11. Krasnokutskyi, O. V. (2025). Comparative Analysis of Military Pension Systems in India, the USA, and the UK. *Ukrainskyi polityko-pravovyi dyskurs*, 10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15310460> [in Ukrainian]
12. Zelenko, N., & Zelenko, V. (2023). Military Pension Provision in the USA: Lessons for Ukraine. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*, 1(80), 86–91. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01 [in Ukrainian]
13. Government of United Kingdom. Understanding your armed forces pension. Retrieved from: <https://www.gov.uk/guidance/understanding-your-armed-forces-pension>
14. Asch, B. J., Knapp, D. M., & Jackson, C. P. (2023). Analysis of the Post-Service Earnings, Wealth, and Well-Being of Military Retirees. Santa Monica, CA: RAND Corporation. Retrieved from: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1904-1.html
15. Verkhovna Rada Ukrainy. (2011). On Measures for Legislative Support of Pension System Reform: Law of Ukraine No. 3668-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-17> [in Ukrainian]
16. Verkhovna Rada Ukrainy. (2003). On Compulsory State Pension Insurance: Law of Ukraine No. 1058-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> [in Ukrainian]
17. Verkhovna Rada Ukrainy. (1992). On Pension Provision for Persons Discharged from Military Service and Certain Other Persons: Law of Ukraine No. 2262-XII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12> [in Ukrainian]
18. Verkhovna Rada Ukrainy. (2010). On the Collection and Accounting of the Single Contribution to Compulsory State Social Insurance: Law of Ukraine No. 2464-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> [in Ukrainian]
19. Government of United States. Blended Retirement System. Retrieved from: <https://www.militaryonesource.mil/resources/millife-guides/blended-retirement-system/>
20. Verkhovna Rada Ukrainy. (2003). On Non-State Pension Provision: Law of Ukraine No. 1057-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> [in Ukrainian]
21. Open Non-State Pension Fund “OTP Pension”. Retrieved from: https://www.otpcapital.com.ua/pension-funds_2/fund-otp-pension [in Ukrainian]
22. Open Pension Fund “PryvatFond”. Retrieved from: <https://privatfond.com.ua/> [in Ukrainian]
23. Non-State Corporate Pension Fund of UkrEximBank. Retrieved from: <https://upinvest.ua/funds/ukreximbank> [in Ukrainian]
24. Ukrainian Association of Investment Business. Rankings of Non-State Pension Funds. Retrieved from: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/rankings/renkingi-npf> [in Ukrainian]
25. Sychak, V., & Bodnar, T. (2024). Formation and Development of the Military Pension System in Public Finance. *Visnyk ekonomiky*, 4, 9–23. <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.04.009> [in Ukrainian]
26. Sychak, V., & Bodnar, T. (2025). Military Pension Provision in the System of Social Funds of Public Finance. *Universytetski naukovi zapysky*, 3(105), 4–20. <https://doi.org/10.37491/UNZ.105.1> [in Ukrainian]